

орална хирургија

Периоперативно однесување на цитокините (IL-1, TNF- α I IL-6) кај оралнохируршки интервенции со кумулиранахируршка траума на меки ткива и коска. Велеска-Стевковска Д., Појовски В., Сџировски М., Гошевска-Дашџевска Е.1

стоматолошка протетика

Специфични отпечаточни процедури кај еднострана и билатерална терминална парцијална беззабност. Дашџевски Бл.15

Мини дентални имплантати за ретенција на долна тотална протеза. Ковачевска Г., Ванковски В., Ковачевски И., Пејков М., Пејровски Д.22

кариологија и ендодонција

Естетска и функционална реставрација на предните заби (приказ на случаи). Ајосџолска С., Ренцова В., Јанкуловска М., Кџировски М., Мурајџовска И.29

детска и превентивна стоматологија

Сигнификантен кариес индекс (СиЦ) кај деца од 12 годишна возраст од централното градско подрачје на Скопје. Пејџановски Х.34

Насоки и техники во менаџирањето во детската стоматологија. Јанкуловска М., Павлевска М., Ајосџолска С., Пеева М.41

Орално-здравствена едукација на родителите. Сџошиќ В., Бајраќџарова Б., Галевска В.49

ортодонција

Сагитални промени при ортопедска максиларна протракција кај пациенти со малоклузија III класа и максиларен ретрогнатизам. Царчева-Шаља С.52

Кефалометриско испитување на положбата на хиондната коска. Кировски И.57

Карактеристики на лицевиот профил кај атрактивни женски лица со нормална оклузија. Царчева-Шаља С.64

Влијанието на назофарингеалната опструкција врз краниофацијалната морфологија и лицевиот раст. Курчиева-Чучкова Г., Појовски С.70

Влијанието на вертикалните неправилности врз максиларната и мандибуларната морфологија и обликот на симфизата. Бождановска Б.77

Епидемиологија на расцепите на усна и непце во Република Македонија. Димовска Р.87

Причинско последична врска меѓу дислалии и дисгнати. Лазаровска В., Левенска Г., Ѓорѓова Ј.91

орална патологија и пародонтологија

Влијанието на нутритивниот внес на токоферолот врз пародонталното здравје. Пандилова М., Уѓринска А., Ивановски К.95

Орална флора и новороденче. Појовска М., Пејровска М., Гурчески Ј., Мајџовска К., Којџевска В., Зисовска Е.101

Оптимално орално здравје и возрасната популација на територијата на Република Македонија. Пандилова М., Ивановски К., Пејровски М.108

Македонски стоматолошки преглед е официјален орган на Стоматолошкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Главен и одговорен уредник - Марија НАКОВА
Заменик на главен и одговорен уредник - Ерол ШАБАНОВ
Секретар - Лидија ТРАЈКОВСКА

Адреса - Македонски стоматолошки преглед
Водњанска 17, 1000 Скопје, тел. (02) 31 15 647 e-mail: sfs@stomfak.ukim.edu.mk; msp_bib@stomfak.ukim.edu.mk /
жиро-сметка 40100-607-1809, Стоматолошки факултет, за Македонски стоматолошки преглед www.stomfak.ukim.edu.mk

Редакциски одбор (азбучен ред)
Драгољуб ВЕЛЕСКИ, Борис ВЕЛИЧКОВСКИ, Марија ЗУЖЕЛОВА, Снежана ИЉОВСКА, Марија НАКОВА, Славе НАУМОВСКИ, Љупка МАТОВСКА, Мирјана ПОПОВСКА-СПАСОВСКА, Ерол ШАБАНОВ

Издавачки совет (азбучен ред)
Златанка БЕЛАЗЕЛКОСКА, Владо ВАНКОВСКИ, Киро ИВАНОВСКИ, Љупка МАТОВСКА, Соња АПОСТОЛСКА-ЕЛЕНЧЕВСКА, Елена ПЕТКОВА, Миле ЦАРЧЕВ, Ерол ШАБАНОВ

Претплата	Годишна	Поединечен број	Странство
Индивидуална	2 000 ден.	1 000 ден.	25 евра
Студенти	500 ден.	250 ден.	10 евра
Установи	5 000 ден.	3 000 ден.	75 евра

Списанието е печатено со финансиско учество на Министерството за образование и наука на Република Македонија

Тираж: 1600 примероци

Печати: БМ - АБА

oral surgery

- Perioperative response of cytokines (il-1, tnf- α i il-6) during oral surgery interventions with cumulative surgical trauma of soft tissues and bones. *Veleska-Stevkovska D., Popovski V., Spirovski M., Doševska-Daševska E.* 1

prosthodontics

- Special impression procedures for unilateral and bilateral tooth-tissue-supported removable partial dentures. *Daševski Bl.* 15
- Mini dental implants for lower denture retention. *Kovačevska G., Vankovski V., Kovačevski A., Petkov M., Petrovski D.* 22

cariology and endodontics

- Esthetic and functional restoration of frontal teeth (cases report). *Apostolska S., Rendzova V., Jankulovska M., Čiprovski M., Muratovska I.* 29

pedodontics and preventive dentistry

- Significant caries index (SiC) in 12 years old children from central area in Skopje. *Petanovski H.* 34
- Management guidelines in pediatric dentistry. *Jankulovska M., Pavlevska M., Apostolska S., Peeva M.* 41
- Oral dental health education of parents. *Stošić V., Bajraktarova B., Galevska V.* 49

orthodontics

- Sagittal changes after orthopedic maxillary protraction in patients with class III malocclusion and maxillary retrognathism. *Carčeva-Šalja S.* 52
- Cephalometric investigation of hyoid bone position. *Kirovski I.* 57
- Characteristics of facial profile in attractive females with normal occlusion. *Carčeva-Šalja S.* 64
- Nasopharyngeal obstruction and its role on facial growth pattern and craniofacial morphology. *Čurčeva-Čučkova G., Popovski S.* 70
- Characteristics of the maxillary and mandibular morphology and the shape of the symphysis associated with vertical disorders. *Bogdanovska B.* 77
- Epidemiology of cleft lip and palate patients in the Republic of Macedonia. *Dimovska R.* 87
- Causality relation between dyslalia and dysgnatia. *Lazarovska V., Levenska G., Gjorgova J.* 91

oral pathology and periodontology

- The effects of nutritional tocopherol intake on gingival health. *Pandilova M., Ugrinska A., Ivanovski K.* 95
- Oral flora in the newborn child. *Popovska M., Petrovska M., Đurčeski J., Matovska K., Kotevska V., Zisovska E.* 101
- Optimal oral health and the adult population of Republic of Macedonia. *Pandilova M., Ivanovski K., Petrovski M.* 108

Makedonski Stomatološki Pregled is an official organ of the Faculty of Dentistry, University St. Kiril & Metodij, Skopje, R. of Macedonia

Editor in chief - Marija NAKOVA

Associate editor - Erol ŠABANOV

Secretary - Lidija TRAJKOVSKA

Adress - Makedonski stomatološki pregled

Vodnjanska 17, 1000 Skopje, tel (02) 31 15 647 e-mail: sfs@stomfak.ukim.edu.mk; msp_bib@stomfak.ukim.edu.mk /
account - 40100-607-1809, Stomatološki fakultet, za Makedonski stomatološki pregled www.stomfak.ukim.edu.mk

Editorial board

Dragoqub VELESKI, Boris VELIČKOVSKI, Marija ZUŽELOVA, Snežana ILJOVSKA, Marija NAKOVA, Slave NAUMOVSKI, Ljupka MATOVSKA, Mirjana POPOVSKA-SPASOVSKA, Erol ŠABANOV

Editorial council

Zlatanka BELAZELKOSKA, Vlado VANKOVSKI, Čiro IVANOVSKI, Ljupka MATOVSKA, Sonja APOSTOLSKA-ELENČEVSKA, Elena PETKOVA, Mile CARČEV, Erol ŠABANOV

Subscription rates	Annual subscription	Separate issue	Abroad
Individual	2 000 den.	1 000 den.	25 euro
Students	500 den.	250 den.	10 euro
Institutions	5 000 den.	3 000 den.	75 euro

This issue was realized with the financial support of the Ministry of Education and Science of Republic of Macedonia

Printed in 1 600 copies

Printed by BM - ABA

ПЕРИОПЕРАТИВНО ОДНЕСУВАЊЕ НА ЦИТОКИНИТЕ (IL-1, TNF- α И IL-6) КАЈ ОРАЛНОХИРУРШКИ ИНТЕРВЕНЦИИ СО КУМУЛИРАНА ХИРУРШКА ТРАУМА НА МЕКИ ТКИВА И КОСКА

Велеска-Стевковска Д.,¹ Поповски В.,² Спировски М.,³ Гошевска-Даштевска Е.⁴

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ - Скопје, ¹Клиника за орална хирургија, ²Клиника за максилофацијална хирургија

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ - Скопје, ³Институт за имунологија и хумана генетика, ⁴Клиника за очни болести

Вовед: Трауматскиите нокси во тек на оралнохируршката интервенција придвижуваат низа на различни локални и системски алтерации кај домаќинот. Најраниот целуларен настан во трауматизираното ткиво е рапидна активација на макрофагите со секреција на проинфламаторните цитокини IL-1 и TNF- α . Утврдено е дека иницијалната каскада на одговорот на домаќинот е поврзана со промени во микроциркулацијата: зголемена крвна перфузија, зголемен метаболизам, зголемена васкуларна permeабилност и забрзување на леукоцитното рециркулирање.

Цел: Водејќи се според современите научно испитувачки трендови се формулираа и следниве цели на овој труд: да се определат серумските концентрации на цитокините IL-1 α , IL-6, TNF- α , да се определат евалуационото влијание на полот и возрастта врз имунолошката активност во периодот на трауматско оштетување при стандардниот оралнохируршкиот процедура со кумулирана хируршка траума и врз меко и врз коскено ткиво, да се земе во предвид комплицираноста на изведбата, како и корелацијата меѓу временскиот интервал на траање на интервенцијата и активността на

испитуваниите имунолошки параметри и да се определат корелацијата помеѓу имунолошкото однесување и евалуационите објективни клинички компликации во постоперативниот период.

Материјал и метод: Беше опфатени 20 пациенти со дијагностицирани импакции на претни молари на Клиниката за Орална хирургија при Стоматолошкиот Факултет во Скопје каде што се утврди индицираността за оралнохируршка интервенција. Пред хируршката интервенција, 24 часа после испаата како и на седмиот ден од оперативната интервенција кај пациентите се регистрираа серумските нивоа на цитокините (IL-1 α , IL-6, TNF- α) со што се добива комплетна слика за активността на индивидуалниот имунитет. Лабораториските испитувања се извршија на Институтот за хумана имунологија и генетика при Медицинскиот Факултет во Скопје. За одредување на концентрацијата на цитокините (IL-1, IL-6, TNF- α) се користеше ELISA методот и апаратот Medgenix Diagnostics, Belgium.

Резултати и дискусија: Постоперативните вредности на испитуваниите групи покажаа статистички значајно зголемување. Во нашите испитувани материјал наидовме на податоци кои укажуваат на поврзаност на TNF- α промените при оралнохируршки интервенции и возрастта на пациентите. Локално продуцираните медијатори организмот според своите

ОПТИМАЛНО ОРАЛНО ЗДРАВЈЕ И ВОЗРАСНАТА ПОПУЛАЦИЈА НА ТЕРИТОРИЈАТА НА Р. МАКЕДОНИЈА

Пандилова М., Ивановски К., Петровски М.

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ - Скопје, Клиника за болести на устата и пародонтот

Подобрувањето на здравствената заштита и социоекономските услови предизвикаа промена во возрастната структура на населението. Бројот на стари лица расте пропорционално многу побрзо отколку на која било друга возрастна група во светот. Се смета дека до 2050 година процентот на лицата над 60 години во развиените земји ќе достигне над 80 %.

Поаѓајќи од ова сознание, како и можноста од зголемена употреба од стоматолошка грижа и превентивни мерки кај возрастната популација превземавме истражување со цел преку анкетата да се согледа:

- колкава е застапеноста на парцијалната и тоталната беззубост кај возрастното население на територијата на Република Македонија
- да согледаме колкав дел од населението ги задоволува критериумите за оптимално орално здравје

Вкупно беа анкетирани 2367 испитаници постари од 35 год, од различни региони на Република Македонија.

Прашалникот се состоеше од три групи на прашања. Првиот дел од прашалникот се однесуваше на социоекономскиот статус и навиките на испитаниците, вториот дел на бројот на преостанати заби и протетската згриженост, додека третиот дел на причините за губиток на забите.

Резултатите беа статистички обработени при што беше користена компјутерската програма Спайсик 6.

Добиените резултати покажаа дека многу мал дел од популацијата (38,10%) ги задоволуваат критериумите за оптимално орално

здравје (присујни најмалку 20 заби во усната празнина).

Клучни зборови: возрастна популација, орално здравје, беззубост, епидемиологија

Подобрувањето на здравствената заштита и социоекономските услови предизвикаа промена во возрастната структура на населението. Бројот на стари лица расте пропорционално многу побрзо отколку на која било друга возрастна група во светот. Се смета дека до 2050 година процентот на лицата над 60 години во развиените земји ќе достигне над 80 %.

Напредната возраст носи и посериозни стоматолошки проблеми. Потврда за тоа е и податокот дека глобално во светот се забележува лошо орално здравје кај старите лица и тоа пред се голем број на изгубени заби(6).

Губитокот на забите може да предизвика многубројни проблеми кои ги засегнуваат локалните ткива како алвеоларниот продолжеток, соседните заби, забите од спротивната вилица, меѓусебниот сооднос на вилиците и висината на меѓувилничниот простор, на оклузијата и артикулацијата, физиономијата, актот на голтање, фонација, темпоромандибуларниот зглоб, органот за слух и околните ткива. Губитокот на забите покрај промени на локалните ткива доведу-

ва и до општи здравствени проблеми од типот на намалување на телесната тежина, проблеми со исхраната и психо-социјален хендикеп поврзан со комуникацијата со околината (8).

Различните епидемиолошки испитувања укажуваат дека одредени фактори меѓу кои возраста, полот, клиничката состојба, социо-економскиот статус, културното ниво и пушењето може да влијаат на оралното здравје и на севкупниот квалитет на живот (3,4) и загубата на забите како два заемно зависни фактори имаат комплексно значење на оралното здравје.

Поаѓајќи од ова сознание, како и можноста од зголемена потреба од стоматолошка грижа и превентивни мерки кај возрасната популација превземавме испитување со цел преку анкета да се согледа:

- колкава е застапеноста на парцијалната и тоталната беззабост кај возрасното население на територијата на Република Македонија
- да согледаме колкав дел од населението ги задоволува критериумите за оптимално орално здравје.

Материјал и метод

Испитувањето го спроведоа студенти на стоматологија во средините во кои живеат. За реализација на поставената цел беше изготвен соодветен прашалник, а воедно беа земени и контакт податоци од анкетираниите за да се провери веродостојноста на добиените податоци.

Прашалникот се состоеше од три групи на прашања. Првиот дел од прашалникот се однесуваше на социоекономскиот статус и навиките на испитаниците, вториот дел на бројот на преостанати заби и протетската згриженост додека третиот дел од истиот на причините за губиток на забите.

Испитувањето беше изведено во периодот на летниот семестар 2007 год.

Вкупно беа анкетирани 2367 испитаници од различни региони на територијата на

Република Македонија на возраст од над 35 години.

Резултатите беа статистички обработени со помош на компјутерската програма Статистика 6.

Резултати и дискусија

Во разгледувањето на добиените резултати пред сè го имавме во предвид концептот на оптимално орално здравје и совршено орално здравје.

Совршеното орално здравје се дефинира строго преку биолошкиот критериум и опфаќа присуство на 32 заби, кои не се зафатени со болест и се наоѓаат во идеална оклузија во уста ослободена од која било болест. Поставување на вака висок критериум за орално здравје и во земјите со високо развиена јавна свест кај населението за очување на оралното здравје и високо развиени и долгогодишни превентивни програми се смета за нереален. Ваквите согледувања го наметнуваат концептот на оптимално орално здравје.

Квалификатори кои го определуваат минимумот на присутни заби во устата за одржување на оптималното орално здравје се механичкиот ефект на забите, естетиката и говорната функција. Најмалку 20 заби без болка, кои функционално се способни за цвкање и за говор и кои го задоволуваат естетскиот момент, претставуваат разумна или доволна цел на оралното здравје кај најголем дел од возрасната популација. Па поради тоа овој критериум може да се смета за оптимално орално здравје. Секако дека присутните 20 заби како такви се разумен минимум за задоволителна механичка функција, но истиот не може да ни го гарантира задоволството кај пациентот, при што способноста цвкање и говор индивидуално варираат.

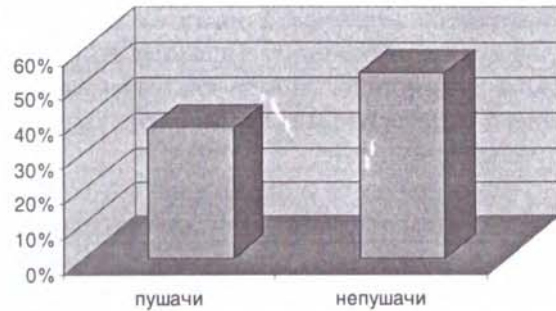
Со оглед на тоа дека многубројни фактори влијаат врз оралното здравје (1, 2), пред сè направивме анализа на дистрибуцијата на испитаниците во однос на место на живеење, образование и навиките на испитаниците.

Од вкупно 2367 испитаници 2098 или 80,53% потекнуваат од градска, додека 265 или 10,17% од селска средина (графикон 1). Според образовниот статус - 8 (или 0,3%) од испитаниците немаа никакво образование, 453 (или 17,3%) се со основно образование, 1176 (или 45,1%) беа со средно образование и 726 (или 27,86%) беа со високо образование (графикон 2.) Исто така, значаен беше и податокот дека релативно висок процент од испитаниците се изјасниле дека се пушачи (37%), додека 53% се изјасниле како непушачи (графикон 3).

Во однос на целата испитувана група можеме да се забележи дека само кај 10,05% од испитаниците беа присутни сите заби (графикон 4), додека кај 38,1% од популацијата беа присутни најмалку 20 заби што го задоволува критериумот за оптимално орал-

но здравје (графикон 5). Наспроти нискиот процент на испитаници кои ги имаа сите заби во уста значаен беше и податокот дека кај 13,62% нема ниеден преостанат заб во устата, додека делумна беззабност беше најдена кај 66,79%.

Следејќи ги поставените цели на испитувањето исто така сакавме да согледаме как-

Графикон 3. Процентуална дистрибуција на испитаниците пушачи и непушачи.

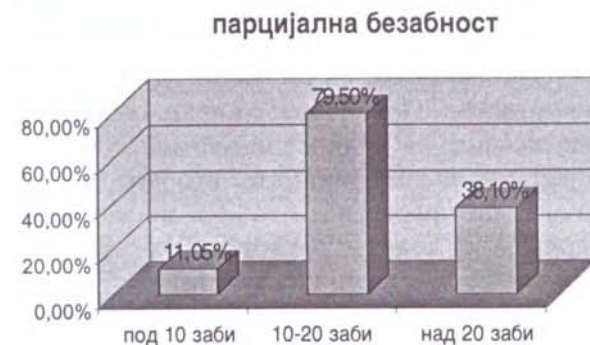
Графикон 1. Процентуална дистрибуција на испитаниците според место на живеење.

Графикон 4. Процентуална дистрибуција на испитаниците според присуството на заби во устата.

Графикон 2. Процентуална дистрибуција на испитаниците според степен на образование.

Графикон 5. Процентуална дистрибуција на испитаниците според бројот на присутни заби.

ва е состојбата кај испитаниците со парцијална беззабност и колкав дел од нив ги задоволуваат критериумите за оптимално орално здравје. Анализата на податоците покажа дека најголем дел од испитаниците (79,50%) имаат помалку од 20 преостанати заби, додека 11,05% имаат и помалку од десет заби. Само 38,10% го задоволија критериумот за оптимално орално здравје со над дваесет преостанати заби (графикон 5).

Нашето испитување не опфати клинички преглед на испитаниците пред се заради обемот на испитувањето, па затоа состојбата на преостанатите заби не беше проценета. Со оглед на ова очекуваме дека овој процент на испитаниците кои го задоволуваат критериумот за оптимално орално здравје е значително помал затоа што малку е веројатно дека кај сите испитаници преостанатите заби се здрави заби кои се во функција.

Пред да понудиме каков било заклучок од ова испитување вредно би било да се напомене потребата добиените податоци да се согледаат од аспект на возраста регионалната застапеност навиките и информираноста на населението и секако во иднина да се спроведе поцврсно испитување кое секако ќе опфати и клиничко утврдување на состојбата.

Од првите согледувања од нашето испитување можеме да понудиме одговор на поставените цели и тоа дека тотална беззабност беше најдена кај 13,62% , додека делумна беззабност беше најдена кај 66,79%. Многу мал дел од испитаниците го исполнуваат критериумот за оптимално орално здравје 38,10%.

Со оглед на тоа дека во испитувањето беа опфатени релативно млади луѓе над 35 год состојбата е далеку од задоволителна, па и ги надминува рамките само на локалниот карактер на засегнатост на здравјето на испитаниците, доколку го согледаме оралното здравје како интегрален дел од општото здравје.(5,7)

Секако дека неопходно е изготвување на превентивна програма за оваа целна група со цел да се пресретнат последиците по

психофизичкото здравје на индивидуата, како последиците по општеството во кое живеат и работат.

OPTIMAL ORAL HEALTH AND THE ADULT POPULATION OF REPUBLIC OF MACEDONIA

Pandilova M., Ivanovski K., Petrovski M.

Summary

Better health preventive and socio-economical conditions cause big changes in the health structure of the population. Based on this, in addition with the possibility of bigger need of dental care and preventive programs in our adult population, we made a research and formed the aim of our project:

- to notice the presence of partial and total toothless in adult population in Republic of Macedonia and to determine the presence of optimal oral health among our adult population.

This examination was done by the students in the places where they live. Additionally a name, address and phone number of each patient was taken in order to verify the validity of the information which had been taken.

The inquiry was consisted of three types of questions. First part consists questions about patients' habits and socio-economical status, second part is about number of remaining teeth and about the prosthetics care and the third part consists questions about the factors which cause the tooth lost.

2367 patients older than 35 years from all regions of our country were questioned.

Results were statistic processed. Our analysis showed that more than 20 remaining teeth were noticed in 38,10% % .

This results shows that in big percent of our population does not satisfy the necessary number of teeth which guarantee optimal oral health.

Key words: oral health, toothless, epidemiology, adults

Литература

- 1 Anzai Y, Ohkubo T, Nishino Y, Tsuji I, Hisamichi S: Relationship between health practices and

- education level in the rural Japanese population. *J Epidemiol* 2000, 10:149-156.
2. Copeland LB, Krall EA, Brown LJ, Garcia RI, Streckfus CF. Predictors of tooth loss in two US adult populations. *J Public Health Dent*. 2004 Winter;64(1):31-7
 3. Klein BE, Klein R, Knudtson MD: Life-style correlates of tooth loss in an adult Midwestern population. *J Public Health Dent* 2004, 64:145-50.
 4. Miki Ojima, Takashi Hanioka, Keiko Tanaka, Hitoshi Aoyama. Cigarette smoking and tooth loss experience among young adults: a national record linkage study. *BMC Public Health* 2007, 7:313doi:10.1186/1471-2458-7-313
 5. Osterberg T, Carlsson GE, Sundh V, Steen B. Number of teeth—a predictor of mortality in the elderly? A population study in three Nordic localities. *Acta Odontol Scand*. 2007 Nov;65(6):335-40.
 6. Steele JG, Sanders AE, Slade GD, Allen PF, Lahti S, Nuttall N, Spencer AJ. How do age and tooth loss affect oral health impacts and quality of life? A study comparing two national samples. *Community Dent Oral Epidemiol*. 2004 Apr;32(2):107-14.
 7. Witter DJ, van Palenstein Helderma WH, Creugers NH, Kayser AF. The shortened dental arch concept and its implications for oral health care. *Community Dent Oral Epidemiol*. 1999;27:249-258.
 8. Yamaga T, Yoshihara A, Ando Y, Yoshitake Y, Kimura Y, Shimada M, Nishimuta M, Miyazaki H. Relationship between dental occlusion and physical fitness in an elderly population. *J Gerontol A Biol Sci Med Sci*. 2002;57:M616-20.